

«ню-ейджовими» штучками: очищенням чакр, підняттям Кундаліни, йогою для бізнесменів, дзен-буддизмом для домогосподарок та іншою поп-метафізикою, яка (якщо вірити тим же рекламам) допомагає поліпшити сексуальне життя, владнати проблеми з навчанням, позбутися конкурентів, досягнути феноменальних успіхів в кулінарії тощо. Тож як в першому, так і в другому випадках навіть найвибагливіший «споживач» знайде щось для себе («інтелектуальне» задоволення, вирішення своїх бізнесових проблем) й не засмічуватиме свою (й так засмічену) свідомість Істиною, Абсолютом...

Однак на противагу цьому «веселому» образу філософії існує «нудна» традиція академічної філософії. У свідомості її представників філософія є однозначно *царицею наук*, яка ніколи не спускається до *профанного* рівня «звичайних смертних» (з якими навіть не варто про це розмовляти) й є привілеєм лише «обраних» фахових філософів. Тож протиставляючи себе масовій культурі, «обрані» замикаються у своїй корпорації, студіюють Канта, сиплять термінами у фахо-

вих виданнях, здобувають вчені ступені й абсолютно відходять від *профанного*, себто життя. Однак (увага! провокаційне питання!) чи є тоді *цариця наук* філософією? Чи є *філософія* філософією тоді, коли я (ви) за термінами не бачу світу? Чи є *філософія* філософією тоді, коли вона не приведе мене до Істини, Абсолюту?..

Чим же спричинено те, що в сфері *гадки* відповідь на питання *Що таке філософія?* отримало вигляд такої сумної дихотомії? А цією ж дихотомією. Моя відповідь трагічна: «закритий» характер академічної філософії спричинює її профанацію в масовій свідомості; профанація філософії в маскультурі має своїм наслідком замикання академічної філософії та утворення корпорації «обраних».

Хто розімкне це коло?

Хто зробить перший крок назустріч?..

P. S. Моя студія має характер риторично-іронічний, тож метою її є сформулювати проблеми, вирішення яких кожен обере для себе сам.

2006

Павло Миронов

ФІЛОСОФІЯ: МІЖ НАУКОЮ І МІФОМ

Міхаїл Епштейн, розмірковуючи про специфіку есею як жанру, висловив думку, що есеїстика наразі виконує функцію міфології. Виходить парадоксально: жанрові, який відверто «не дотягує» до наукового, який цілком заслуговує ледь не лайливого слова «популяризаторство», належить найпочесніше у людському суспільстві місце: це міфами люди упродовж тисячоліть надихаються, ними керуються у повсякденному житті, за них, врешті, люди вбивають і приймають смерть.

Звичайно, міфами ми називаємо вже не примітивні уявлення, що допомагають вижити людині, яка ще не навчилася мислити. Та навіть якщо ми правильно розумітимемо міф як цілісний образ, символ та ідею, а не зводитимемо його до банальної маячні, все ж таки найяскравіші міфи в історії науки зазвичай є ознакою «недонауковості». Аналітичній науці варто лише торкнутися міфу, як останній миттєво зникає, розпадаючись на купу суперечливої інформації.

© Павло Миронов, 2010

Наприклад: вінкельманівський образ античності, яким би застарілим він не був, надає все ж таки цілісний образ Греції і Риму як ідеалу всього європейського людства. Натомість цілком виправдане з точки зору науки відкриття «діонісійської» Греції приводить до того, що відрізнити давнього грека від індійця сучасний науковець може лише після довгих пояснень, уточнень і зауважень про відносність такого розрізнення. Чи котуються у сучасній науці слова Соловйова чи Вишеславцева про індійську філософію? Звісно, ні. Але, з іншого боку, Соловйов і Вишеславцев говорили про індійську філософію, а сучасний науковець вивчає Нагарджуну, Шанкару, Патанджалі й інших та ще й постійно наголошує на своїй неспроможності зрозуміти таємничу індійську душу. Та й сьогодні, розмірковуючи щодо природи «філософії», ми оперуємо абсолютно ненауковим поняттям, значення якого я навіть не намагатимусь прояснити.

Врешті, попри те, що міфи не є простим абсурдом, ми змушені поставити питання: чи може філософ свідомо створювати міфи, залишаючись при цьому філософом? Заклики до вироблення « нової міфології в незалежній Україні » – чи є вони все-таки чимось іншим, ніж закликом до правдоподібної брехні з високою метою? Але – що залишиться від філософії, позбавленої міфів?

Можливо, порушена проблема є за своєю суттю лише псевдо-проблемою? Хіба не так само абсурдно питати, хто краще розуміє Ніцше, – Джим Моррісон чи Тарас Лютий? Можливо, варто лише розмежувати суспільні функції філософа і філософуючого журналіста чи публіциста – і порушені питання ніколи не постануть?..

Утім все це є лише переведенням проблеми в геть інші сфери, перетворення її з філософської на суспільну. Філософія ж – не виконання суспільного обов'язку, а любов до істини. Виключити міфотворчість з її компетенції ми можемо, лише якщо міфи не мають до істини жодного стосунку, тобто – є хибною за визначенням, маячнею. Оскільки ми відмовилися від такого погляду, нема причин віддавати право міфотворчості журналістам, поетам чи есеїстам.

Здійснювати перевірку на істинність можна лише за допомогою логічно-аналітичного методу, цілісні образи ж мають принципово синтетичний характер. Творець міфів діє на свій страх і ризик і не повинен сподіватися, що його творіння колись може набутися статусу беззаперечної істини. Таким чином, міфотворець опиняється у

сфері можливо істинного і тому не може вважатися філософом.

З іншого боку, професійна, « наукова » філософія, ніби найпослідовніше реалізуючи філософський принцип « любові до істини », істини як такої ніколи не досягає, пропонуючи замість цього лише вишукану насолоду від розв'язання складних завдань.

Через це можна, звичайно, виголошувати маніфести про радикальне оновлення філософії, створення першої в історії « філософії Єрусалиму », повернення « до джерел філософії », які неможливо відрізнити від шаманських практик тих-таки індіанців, торочити про необхідність вкорінення філософії у « живий ґрунт релігії », звертатися до « внутрішнього досвіду », в якому буцімто міститься останній критерій і правдиві образи усіх речей на білому світі тощо. Очевидно, що усі перелічені способи обґрунтовують філософію, суттєво обмежуючи сферу її дії. « Любов до істини », що має ґрунтуватися на « любові до Бога », « любові до краси » чи ще до чогось принципово іншого, – це, власне, вже не зовсім філософія.

Можливо, саме в цій суперечливості й неможливості створити синтез і полягає тисячолітня привабливість філософії? Так само, як життєздатна релігія вбирає в себе і войовничість, і пацифізм, і шлюб, і цілібат, не віддаючи нічому рішучої переваги, філософія вбирає науку і міфологію, надаючи можливість своїм adeptам обирати між ними за власним уподобанням.

2007

Маргарита Архипова

НЕНАУКОВІСТЬ – ВИРОК ДЛЯ ФІЛОСОФІЇ?

Навіть та невелика кількість знань з історії філософії, яку я встигла засвоїти за два неповних роки навчання в університеті (ще два роки шкільної філософії до цього багажу додали настільки мало, що їх не варто навіть згадувати), здатна викликати в мене неабияке збентеження й інтерес щодо дивної тенденції. Її можна простежити упродовж майже всього існування філософії. Це спроби філософів різних епох та поколінь довести те, що філософія є наукою. Заради цього ламали списи у диспутах, намагалися, ніби в тисний корсет, втиснути все багатство філософського спадку у неспроможні його вмістити рамки

того, що звикли називати наукою. Заради цього намагалися редукувати філософію до вивчення мови, або світобачення, або будь-чого іншого, що можна було б підставити у графі « об'єкт » та « предмет ». Проте, хіба ж це настільки важливо – доведення того, що неможливо довести?

Звісно, за тривалий час свого існування філософія винайшла чимало запитань без відповідей і загострила безліч проблем, вирішення яких апіорі неможливе. Однак, якщо спроби досягнення абсолютної істини чи віднайдення першоджерела і основи всього сущого хоча б мають беззаперечну важливість для людства, то в чому